

Norges vassdrags- og energidirektorat
Middelthunsgate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo
E-post: nve@nve.no
Saksnr.: 201301317

Bø, 6. februar 2014

Innspill til konsesjonssøknad for Oterholtfoss kraftverk

1. Hovedkonklusjon

Naturvernforbundet fraråder videre utbygging av Oterholtfossen i Telemark. Bøelva og Oterholtfossen er livsnerven i det mest sentrale friluftsområde av Bø. Her møtes natur og kultur, med kultursti, merka løyper, fiskeing, elvepadling m.m.. Naturvernforbundets primære bekymring er imidlertid de store tapene og konsekvensene kraftverket vil medføre for dyre- og plantelivet i området. Den omsøkte utbyggingen vil få store negative konsekvenser for mange fiskearter, den kritisk truede ålen, elvemuslingen som vi har et internasjonalt ansvar for, og rike vegetasjonstyper med flere svært sjeldne mosearter. Konsekvensutredningen er svært mangelfull, der for eksempel funn av den svært sjeldne mosen *Hygrohypnum subeugyrium* som kun er funnet i Bøelva, ikke er tatt med. På grunn av de store negative konsekvensene det omsøkte kraftverkprosjektet vil få for naturen og friluftslivet i og langs Bøelva og Oterholtfossen ber Naturvernforbundet om at prosjektet avslås.

Dette gjør vi med bakgrunn i konklusjonene fra konsekvensutredningen som tiltakshaver oppsummerer slik:

"Tiltaksområdet og influensområdet har betydelige miljøverdier knyttet til landskapsopplevelse, ulike friluftslivsaktiviteter, anadrom fisk og forekomst av vanntilknyttede, rødlistede arter. I influensområdet finnes det også en rekke verdifulle kulturminner- og miljøer. [...] Forringede levevilkår for anadrom fisk, elvemusling og rødlistede mosearter, redusert landskapsopplevelse og reduksjon eller bortfall av mulighetene til padling er vurdert som de største konsekvensene."

Vi vurderer dette som omfattende og tungtveiende grunner til å skrinlegge videre planer.

I konsesjonssøknaden står det videre å lese at: *"Tiltakshaver ser det likevel slik at miljøkostnadene er lave i forhold til verdien av den betydelige produksjonsgevinsten."*

Vi mener at det ikke er mulig å tolke konsekvensutredningene dit hen at miljøkostnadene er lave, når utredningene definerer konsekvensene for "Naturtyper", "Fisk- og ferskvannsorganismer" og "Friluftsliv" som henholdsvis "Middels negative", "Store Negative" og "Middels/Store negative" (For alternativ 2 er samtlige kategorier definert som "Middels negative").

Å si at miljøkostnadene er "lave" og produksjonsgevinsten "betydelig" vitner derfor heller om et ukuelig ønske fra tiltakshavers side om å få realisert disse planene. Vi setter vår lit til at NVE utviser et mer realistisk skjønn. En utbygging oppfyller ikke kravet i vannforskriftens § 12 om at «samfunnsnyttene av de nye ingrepene eller aktivitetene skal være større enn tapet av miljøkvalitet». Vi viser her også til § 8 i vassdragsreguleringsloven. Når skadene og ulempene for allmenne eller private interesser ved utbygging er klart større enn den samfunnsmessige nytten av fornybar produksjon, ansees ikke § 8 å være oppfylt.

I henhold til konklusjonene fra konsekvensutredningene anser vi alternativ 2 som en marginalt bedre løsning enn hovedalternativet. Vi savner en bedre redgjørelse for opprustning av nåværende kraftverk, det vil si en fornyelse og modernisering av dagens Oterholtfosskraftverk. En slik opprustning vil åpenbart ha betydelig færre og mildere konsekvenser.

2. Samfunnsøkonomiske betraktninger

Produksjon av mer fornybar kraft er viktig, men ikke for enhver pris. I et samfunnsøkonomisk perspektiv vil det alltid være vanskelig å stille kommersiell gevinst opp mot verdier knyttet til natur, kultur og friluftsliv. Vi mener imidlertid at dette er et enkelt regnestykke for Oterholtfossens tilfelle. En årlig kommunal inntekt på 3.3 millioner (pluss eventuelt overskudd fra medeierskap i kraftselskapet) erstatter ikke de samlede og irreversible tapene av natur- og friluftsopplevelser som det aktuelle inngrepet vil medføre (se pkt 3). Prosjektet vil heller ikke ha nevneverdig betydning for næringslivet i regionen, ettersom det ikke er noen nye arbeidsplasser involvert.

3. Konsekvenser for friluft og turisme

Bøelva og Oterholtfossen er livsnerven i det mest sentrale friluftsområde av Bø. Her møtes natur og kultur med utgangspunkt i Bø museum og Kvennøya, med alle sine aktiviteter og arrangementer, herunder natur- og kultursti i retning Hellos og Folkestadbrua, fiskeing, elvepadling m.m.. Turlaget har merka løyper på begge sider av elva, og stiene brukes hyppig av turgjengere, samt barnehager og skoleklasser med behov for bilfrie ekspedisjoner inn i en rik og spennende natur. Området utmerker seg med en variert og frodig natur, og fossen er for mange det eneste stedet i Bø hvor man virkelig kan oppleve rå naturkrefter. Her kan man BESKUE de mektige vannkaskadene, FØLE føyken og HØRE bruset. Dette gjør inntrykk, og det bringer oss nærmere en natur som stadig flere distanseres fra i det daglige.

Alt dette har en stor verdi som det ikke er mulig å omsette i kroner og øre. Men det kan omsettes i naturglede, rekreasjon, livskvalitet og god fysisk og psykisk helse. Med gang- og sykkelveien mot Folkestad som snart er på plass, vil området dessuten bli enda mer sentralt og tilgjengelig for bruk. Det er vanskelig for NVE å sette seg inn i hva dette betyr for oss lokalt, og vi synes det kommer for dårlig fram av konsekvensutredningen hvilken frarøvelse en eventuell utbygging vil medføre for kommende generasjoner på dette viktige området.

Vi vil også påpeke at det kan være en betydelig kommersiell gevinst å hente i turistsektoren, dersom man velger å la området forbli som i dag. Den planlagte klatreparken i Bø vil trekke til seg familier med interesse for naturopplevelser, og da kan de gode turmulighetene i området, med piknik blant ursau på Kvennøya, og ikke minst gode fiske- og padlemuligheter i elva, styrke og utvikle denne satsingen.

4. Biologiske implikasjoner

4.1 Minstevannføring i utakt med flora og fauna

Naturvernforbundets primære bekymring er imidlertid de store tapene og konsekvensene kraftverket med vil medføre for dyre- og plantelivet i området. Dette er omfattende dokumentert i konsekvensutredningen. Og med tanke på at utredningen fra flere hold karakteriseres som mangelfull, har vi grunnlag for å tro de faktiske konsekvensene kan være enda større enn skissert. Dette gjelder særlig den foreslåtte minstevannføringen på 3 og 4,5 m³/s. **Vi kan ikke se at nivåene for minstevannføring er basert på hva som evt. vil være nødvendig for å sikre levestrukturene og livsløpszyklusene til fisk, bunndyr med elvemusling og vanntilknyttet vegetasjon (mose).** Behovet for miljøtilpasset variasjon er heller ikke utredet.

4.2 Naturmangfoldloven og føre-var-prinsippet

For artskartleggingen i fosseområdet viser vi til de faglig grundige vurderingene som er gjort i uttalelsen vår kap. 5.3, som tilsier at konsekvensutredningen bør utføres på nytt. Raskt oppsummert kan vi likevel slå fast at flere fiskearter, herunder den kritisk truede ålen, vil rammes negativt og gå en usikker framtid i møte. Likedan vil den rødlistede elvemuslingen som Bøelva er en viktig biotop for bli kraftig berørt, samt vegetasjonen spesielt i det fuktige fosseområdet (herunder flere rødlistede mosearter). **Disse konsekvensene utgjør store tap for den enkelte art, men også for artsmangfoldet som helhet. Dermed mener vi også at naturmangfoldlovens føre-var-prinsipp tilsier at foreslått utbygging ikke bør realiseres.**

4.3 Elvemuslingen en truet nøkkelart

Vi registrerer også med bekymring at NVE ikke tar hensyn til elvemuslingen i sin innstilling til utbygging av Sauland kraftverk i Hjartdal. **Myndighetene har fastslått at samtlige livskraftige elvemuslingbestander skal opprettholdes og styrkes, og vi kan ikke se at NVE utøver dette synet i sine vurderinger.** I tillegg til å være en utrydningstruet art innehar elvemuslingen også en nøkkelartfunksjon. Med sin sterke vannrensende

evne danner den forutsetning for livsgrunnlaget til flere andre organismer i sitt lokale økosystem. Da store deler av verdens elvemuslingbestand finnes i Norge, har Norge et internasjonalt ansvar for å opprettholde levedyktige bestander av elvemusling. Dette fremkommer ikke tydelig nok i konsekvensutredningen. Dess flere vassdrag med godt rekrutterende elvemuslingpopulasjoner blir utbygd, dess mer usikker er fremtiden til elvemuslingen. **Vi ber derfor om at NVE som nasjonal myndighet nå vurderer og vektlegger den samlede belastningen denne arten utsettes for.**

4.4 Avbøtende tiltak ikke nok

I konsekvensutredningen med alle sine deltema finner vi forslag til mange avbøtende tiltak som isolert sett kan anses som positivt, men som likevel er såpass mange og omfattende at varsellampene burde lyse rødt. Man kan ikke jobbe seg rundt og bøte på enhver hindring og konsekvens. **Når det totale influensbildet er så omfattende som i dette tilfellet, mener vi det eneste akseptable alternativet er å konkludere med at vassdraget er tilstrekkelig utbygd.** De gjenværende kvalitetene og verdiene, som på tross av regulering fortsatt finnes her, bør heller sikres for framtida ved å opprettholde dagens vannføringsregime.

5. Mangler ved konsekvensutredningen

5.1 Generelt

Vi registrerte på folkemøtet 15. januar at flere hadde kritiske innvendinger til ulike deler av konsekvensutredningen (bl.a. knyttet til konsekvensene for fisk, elvemusling, vannkvalitet, manglende bilder/illustrasjoner av minstevannsføring). Vi har i vårt lokallag fagekspertise innen botanikk, og har derfor valgt å fokusere på utredningene gjort på dette feltet. Vi forventer imidlertid at NVE tar samtlige bekymringsmeldinger på dette området på høyeste alvor, og sørger for at det blir utført en konsekvensutredning av fullgod kvalitet før saken går videre til beslutning.

5.2 Hastverk er som kjent lastverk

Vi registrerer også med bekymring den stadig voksende mengden konsesjonssøknader NVE må utrede og behandle. Parallelt med dette foreligger også et enormt press på å øke produksjonen av fornybar energi. Vi frykter at dette resulterer i for hastige utredninger, med dertilhørende rom for feil og mangler, samt ikke minst en lavere terskel for hva man er villig til å akseptere av naturmessige inngrep og konsekvenser. For Oterholtfossens del foreligger det et krav om igangsettelse før 2020, dersom man skal kunne innkassere elsertifikatstøtten som prosjektet er økonomisk avhengig av. Vi ser at veien fram til dette er kort, og frykter at det som en konsekvens skal gå for raskt i svingene, noe en mangelfull konsekvensutredning allerede tyder på.

5.3 Mangler knyttet til artskartleggingen ved Oterholtfossen

Sitater hentet fra konsekvensutredningen:

«I selve fosserøyksonen er det imidlertid ingen truede arter eller indikatorarter for naturtypen, med mulige unntak av en registrering av granlommemose (VU) fra 1999.

«På befaringsdagen var elven flomstor, vannføringen var på over 60 m³ og det regnet mye hele dagen. Dette skapte litt problemer for inventør og gikk dessverre ut over kvaliteten på bildene som ble tatt denne dagen.»

Denne dagen gikk det altså ikke an å se noen av de rødlistede moseartene som er avhengig av vannpåvirkning, fordi disse artene vokser i flomsonen og ligger under vann ved høy vannføring. Feltarbeidet ble altså utført en dag det ikke gikk an å finne det som letes etter.

Naturvernforbundet mener at feltarbeidet som ligger til grunn for en konsekvensutredning burde utføres slik at det er mulig å finne sjeldne arter, både med hensyn til når feltarbeidet blir gjort og med hensyn til hvem som gjør feltarbeidet, altså at inventørene har nok kunnskap.

I konsekvensutredningen er det nevnt at det finnes rødlistede vannkrevende mosearter i området, noe som ikke er basert på feltarbeidet, men på eldre registreringer som ligger tilgjengelig på Artsdatabankens Artskart. Konsekvensutredninger nevner imidlertid ikke alle artene som er registrert i Artskart. Granlommemosen er nevnt, men på artskartet ligger det to registreringer på samme plass. Den første er *granlommemosen* (VU) og den andre er *striglekrypmose* (NT):

<http://artskart.artsdatabanken.no/FaneKart.aspx?Date=0,0&MID=821&CID=8,9,7,3,2,1&GPND=True&DT=11111>

[&BBOX=162532,6603006,162957,6603199&Height=507&Width=1116](#) Ingen av disse artene ble funnet under feltarbeidet.

Mosefloraen ved Oterholtfossen ble først undersøkt i 1999, i forbindelse med en moseekskursjon av *Nordic Bryological Society* med Arne Pedersen (bryolog) som ekskursjonsleder. Arne Pedersen bekrefter at mosevegetasjonen like nedstrøms fossen som ligger midt i tiltaket er ganske rik. Dessuten ble det gjort funn av mosen *Hygrohypnum subeugyrium*, som er en ny art for Norge. Ifølge artskartet på artsdatabanken har den ikke blitt funnet noe sted ellers i Norge, og har heller ikke fått norsk navn ennå siden den er svært sjelden. Denne mosen krever konstant fuktighet og vil sannsynligvis forsvinne dersom Oterholtfossen blir bygd ut. Funnet ble denne gangen bekreftet av den svenske bryologen Lars Hedenäs. Videre bør nevnes at to studenter fra HiT fant mosen igjen i desember 2014. Det tok dem ca en halv time å finne denne arten, noe som inventørene som utførte feltarbeidet ikke klarte i løpet av en dag.

Ellers skrives det i konsekvensutredningen at datagrunnlaget er tilstrekkelig: «*De registreringene som allerede er gjort i tillegg til vår befaring vurderes som tilstrekkelig grunnlag for å gjøre en konsekvensutredning for influensområdet til Nye Oterholtfoss kraftverk.*» Her vises det til en BioFokus-rapport fra 2010 som er en kommunekartlegging. Fagpersoner vi har snakket med hos BioFokus kommenterer at denne rapporten ikke kan legges til grunn for en konsekvensutredning. Årsaken til dette er at kartleggingen i BioFokus regi ble gjort for å skaffe en oversikt over naturmangfoldet i området, og ikke var knyttet opp til noe bestemt tiltak. Et planlagt tiltak i vassdrag vil nesten alltid utløse et behov for en langt mer detaljert kartlegging enn den overordnede kommunekartlegging legger opp til.

Det påpekes også i konsekvensutredningen at det burde følges med på eventuelle endringer i vegetasjonen, hvis utbyggingen realiseres. Vi vil her stille spørsmålet om hvordan dette skal være mulig hvis man i utgangspunktet ikke har tilstrekkelig kunnskap om vegetasjonsbildet før utbyggingen? Dette er også grunnen til at vi ikke vil gi en uttalelse på avbøtende tiltak.

Vår konklusjon er at konsesjonssøknaden for begge omsøkte alternativer avslås.

Lars Haltbrekken
leder i Naturvernforbundet

Stefanie Reinhardt
Naturvernforbundet i Midt-Telemark

John Gunnar Brynjulvsrud
Naturvernforbundet i Midt-Telemark

Marte Berdahl
Naturvernforbundet i Midt-Telemark